

פרשת ויקרא

הרב יונתן גרוסמן

תורת כהנים ותורת ישראל

מרצונו החפשי, באופן וולונטרי, שהוא רוצה להביא ולהקריב בבית המקדש - עולת נדבה, מנחת נדבה ושלמי נדבה.

לאחר מכן, ישנה פתיחה חדשה (ציווי נוסף, אחר) הדרן בקורבנות החובה על חטאי שגגה או ספק (חטאות ואשמים).

ניתן אולי לשאול מדוע קורבנות מסוימים לא זכו להיכלל ברשימה זו, אך סדר הקורבנות שהחליט הכותב להביא כאן, הינו הגיוני ומובן.

דווקא משום כך, כשאנו עוברים מיד לפרשת צו אנו מופתעים לגלות סדר שונה ברשימת הקורבנות:

"צו את אהרן ואת בניו לאמר"

1. עולה
2. מנחה
- וידבר ה' אל משה לאמר:
3. מנחת הקדשת הכהנים
- וידבר ה' אל משה לאמר:
4. חטאת
5. אשם
6. שלמים

ההבדל הבולט ביותר בין שתי הרשימות קשור במיקום השלמים, אשר הופיעו בסמוך לעולה ולנדבה ברשימת ויקרא, ועברו לסוף הרשימה (לאחר קורבנות החובה - חטאת ואשם) בצו.

מעבר להבדל ברור זה, ברשימה המופיעה בצו ישנו חידוש של קורבן מנחת חובה לכהן "ביום המשח אתו". חידוש זה מופיע בתוך מסגרת של צו מיוחד בפני עצמו למשה ("וידבר ה' אל משה לאמר"), דבר שנותן את התחושה כי יש כאן חריגה מהרשימה העקרונית.

עלינו לברר, מדוע השלמים מופיעים בסיום הרשימה, ומדוע החריגה אודות מנחת כהן מופיע דווקא ברשימה זו, ולא כחלק מרשימת המנחות המורחבת המופיע בפרשת ויקרא.

בשביל להבין את סדר הרשימה בצו (וממילא את מיקום השלמים) יש לראות את הפן המיוחד העיקרי שמדגיש הכותב לכל אורך הרשימה והיא אכילת הקורבן.

הרשימה פותחת בקורבן עולה, שם אין אכילה של בשר ודם, וכל הקורבן עולה כליל על המזבח. לאחר העולה עובר הכותב למנחה, שם מודגש:

השבוע אנו מתחילים לקרוא את ספר ויקרא, הנקרא כבר בפי חז"ל, 'תורת כהנים'. חלקו הראשון של הספר מתמקד בענייני מקדש וקדשיו, וממילא עיקר הציוויים אשר מופיעים בו מופנים כלפי הכהנים האחראים על בית ה' שבו מתבצעת עבודת הקורבנות.

פרשתנו, ופרשת השבוע הבא (צו) עוסקות בדיני הקורבנות השונים, ולמעשה, נראה במבט ראשון כי ניתן היה לצרפן יחדיו ולא לפרט פעמיים את הלכות הקורבנות.

בשיעור היום אני מבקש להתמקד בדבר המייחד את פרשת ויקרא - דווקא לאור פרשת צו - ועל פי זה לחזור לשמו הכללי של הספר: 'תורת כהנים', הנפתח בפרשת ויקרא דווקא.

החזרות שבין שתי הפרשות ברורות וידועות. די להזכיר כי לאחר סיום רשימת הקורבנות בפרשת ויקרא, נפתחת שוב רשימה זו בפרשת צו, ושוב עוברת התורה על הקורבנות ומלבנת את דיניהם השונים!

אמנם, ישנם דינים המתחדשים דווקא בפרשת צו (בעיקר ההתמקדות באוכלי הקורבן והדבר ידון בהמשך), אך עדיין אין זה ברור מדוע חילקה התורה את דיני הקורבנות לשתי חטיבות שונות ולא מנתה את כל דיני העולה, למשל, ביחד.

על מנת להבין את סיבת שתי החטיבות, עלינו לראות את ההבדלים המרכזיים ביניהן, ועל פיהם לנסות ולהגדיר את המייחד כל רשימה.

ברצוני לפתוח דווקא בהבדל צורני, תוך התעלמות מפרטי הדינים. כוונתי לסדר הקורבנות כפי שהם מופיעים בשתי פרשות אלו:

סדר הכתובים בפרשת ויקרא הוא:

- אדם כי יקריב מכם קרבן לה'... לרצונו לפני ה'
1. עולה (מן הבקר / מן הצאן / מן העוף).
  2. מנחה (רגילה / מאפה תנור / מחבת / מרחשת / בכורים).
  3. שלמים (מן הבקר / מן הצאן / עז).
  - וידבר ה' אל משה לאמר... נפש כי תחטא
  4. חטאת ציבורית (כהן משיח / שגגת כל העם / נשיא).
  5. חטאת פרטית.
  6. אשם (מעילה / ספק / גזילות).

סדר רשימת קורבנות זו מובנת והגיונית. תחילה מובאים שלושת הקורבנות שאדם מחליט

דבר זה קשור ככל הנראה, למטרת שתי הרשימות, או מדויק יותר לומר, להפניה שלהן. הרשימה בפרשת ויקרא פותחת ב: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". רשימה זו נאמרת לבני ישראל, וממילא היא נאמרת מנקודת מבטם. לעומת זאת, רשימת הקורבנות בצו פותחת ב: "צו את אהרן ואת בניו". כלומר, רשימה זו נאמרת לכהנים ומתוך נקודת מבטם. לאורך כל דיני הקורבנות בשתי הפרשות בולט בן השיח השונה, העומד מול משה בדבריו: בויקרא, בן השיח הכללי, ללא איזכור מיוחד הוא האדם מישראל המבקש להביא קורבן, ואילו בצו, שומע הצו הוא הכהן, וכשכעובר הכתוב לדון במעשי מביא הקורבן (מישראל) הוא מציין זאת במפורש, שהרי נושא המשפט משתנה.

לאור זאת ברור מדוע יש הבדל בסיבה השונה המכוננת את שתי הרשימות. בפרשה שלנו, בה האדם הישראלי ניצב במוקד, ההבדל הברור הוא בין קורבן נדבה לקורבן חובה. מבחינת עולמו של מביא הקורבן, אלו שתי חוויות שונות לחלוטין, וכל ההגעה שלו לבית ה' משתנה לאור הסיבה שבעטיה הוא מביא קורבן. אולם, הבדל זה כמעט ואינו רלוונטי לכהן העובד בבית המקדש!

מלאכת הקרבת הקורבן אינה מושפעת באופן ישיר מסיבת הבאתו. בין אם מדובר בעולת נדבה שמביא אדם זה או אחר, ובין אם מדובר בעולת חובה, הכהן צריך להפשיט את הבהמה, לחתוך אותה לנתחיה, להעלות את האימורים על גבי המזבח וכו'. מבחינתו של הכהן העובד, דבר משמעותי יותר הוא אכילת הקורבן. כלומר, הבדל גדול יש מבחינתו של הכהן (הן מעשי והן חוויתית) אם מדובר בעולה, בה אין לו חלק באכילתה ובין קורבנות בהם הוא שותף למזבח ואוכל גם הוא, ובין שלמים העושים שלום בעולם, וכל המשתתפים סועדים מבושר הקורבן.

בגלל שרשימת צו מתמקדת בכהנים, אנו מבינים גם מדוע לפתע "נוזכר" הכתוב ומוסיף לרשימת המנחות את המנחה המיוחדת לכהן המתקדש. מנחה זו אינה יכולה להופיע בתחילת הספר, בפרשת ויקרא, שם המוקד הוא ישראל, אך מתאים שתופיע מנחת כהן זו ברשימה שבצו הנאמרת לכהנים, ומתמקדת בהם.

כעת ברצוני לחזור לדבר בו פתחנו. ספר ויקרא הוא אמנם תורת כהנים. הוא עוסק בהלכות הקורבנות והמקדש, ונושא זה הרי קשור מהותית ומעשית לכהנים דווקא.

אך דווקא משום כך, פותח הספר בהתמקדות באדם הישראלי הבא למקדש!

בהרבה מתרבויות העולם העתיק, כהני המקדש הינם איליטה בעם, ואף מעשיהם בתוך המקדש מוסתרים מהמון העם, כך שעבודתם את האל הופכת לאיזוטרית בתודעת ההמון. ההשקפה העומדת בבסיס עולם זה היא, שלא כל אדם פשוט יכול לעבוד את האל. עובדי האל המובהקים הינם הכהנים

"והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה לה'. והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדש, בחצר אהל מועד יאכלוה. לא תאפה חמץ, חלקם נתתי אתה מאשי... כל זכר בבני אהרן יאכלנה חק עולם לדרתכם" (וי, ח-יא).

כלומר, עיקרה של המנחה עולה על גבי המזבח, ואת "הנותרת" - החלק שנשאר אוכלים הכהנים (מעשית, חלק זה גדול עוד יותר ממה שמוקטר לה', אך מהותית, זוהי שארית מאכילת המזבח). אכילת הכהנים מוגדרת כ - "חלקם נתתי אתה מאשי", כלומר הקב"ה נותן חלק מקורבנו לכהנים. הם אוכלים חלק מהקורבן כסמוכים על שולחן גבוה.

אכילה זו הוזכרה כבדרך אגב ובקיצור בפרשת ויקרא (ב', ג), וכאן דין זה מורחב (כיצד יש לאכול, היכן יש לאכול וכו').

לאחר המנחה עובר הכתוב לדין החטאת, וגם כאן, כבר בפתח הציווי מופיע עניין האכילה, וענין זה אף מסיים יחידה זו, כך שלפנינו מסגרת לקורבן החטאת, שעניינו - האכילה: בתחילה: "הכהן המחטא אתה יאכלנה, במקום קדש תאכל, בחצר אהל מועד" (וי, יט) ובסיום: "כל זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא. וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל, באש תשרף" (וי, כב-כג).

הדגשה דומה קיימת מיד בהמשך גם באשם:

"כל זכר בכהנים יאכלנו, במקום קדש יאכל קדש קדשים הוא. כחטאת כאשם, תורה אחת להם. הכהן אשר יכפר בו, לו יהיה" (ז', ו-ז).

כאן, הכתוב עצמו רומז לנו מדוע האשם מופיע בסמיכות לחטאת, שהרי דין אחד להם, ודין משותף זה הינו אכילת הכהנים לצד אכילת המזבח.

לאחר כל אלו עובר הכתוב לשלמים. כאן ישנו דין מחודש בהקשר אכילת הקורבן, שהרי בצד אכילת המזבח ואכילת הכהן, מצטרפים גם הבעלים ואוכלים גם הם:

"והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה', לכהן הזרק את דם השלמים לו יהיה. ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל (על ידי הבעלים), לא יניח ממנו עד בקר" (ז', יד-טו).

אם אמנם הדגש החדש המופיע בצו הוא עניין האכילה, הרי שברור מודע שלמים מופיע בסוף הרשימה. תחילה מופיע הקורבן העולה כליל על גבי המזבח (עולה), לאחר מכן הקורבנות בהם לכהנים ניתן חלק (מנחה, חטאת ואשם) ולבסוף מופיע אותו קורבן חריג שאף הבעלים אוכלים ממנו (שלמים).

מדוע הרשימה בפרשת צו מדגישה את עניין האכילה, ואילו הרשימה בפרשת ויקרא כמעט ומעלמת מעניין זה?

המשרתים את האל, והאדם הנמנה עם המון העם יכול להתבונן בהערצה על עולמם הרוחני.

ספר ויקרא עוסק גם הוא בענייני הכהנים, וקיים החשש שמא בתודעת ההמון הישראלי מזה, ובתודעת הכהנים המשרתים פני אל מזה, יהפוך מוסד הכהונה לאיזוטרי, וירחיק את המון העם המבקשים להסתופף בצל השכינה מחויה רוחנית ומהתקרבות לה'.

כהצהרת כוונות ברורה, פותח הספר - המתמקד בכהנים - דווקא בנקודת מבטו של האדם המבקש להקריב קורבן. הכהנים הם אמנם "שלוחי דרחמנא" (שליחי ה' מול העם), אך הם גם "שלוחי דידן" (שלוחי ישראל מול ה').

כך פותח הספר וכך הוא גם מסיים. החצי השני של הספר מדגיש כי קדושה שורה בישראל מעבר למקום המקדש. גם קדושת הזמן (פרשת המועדות) וגם קדושת המקום (בעיקר פרשות 'בהר-בחוקותי', הדנות בהלכות שמיטה ויובל) חורגות מעבר לתחומי המקדש, ופונים אל כל יהודי באשר הוא.

מסגרת הספר, העוסק בכהנים, היא זיקתו של האדם הישראלי הפשוט לעולם הקדושה, וגם אם הכהנים ניצבים במרכזו של הספר, הרי שכל תכליתם היא לקרב בין ה' ובין עמו ישראל.

* * * * *
* **כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב יונתן בזק** *
* * * * *
* **בית המדרש הווירטואלי** *
* **מיסודו של** *
* **The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash** *
* **האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>** *
* **האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>** *
* * * * *
* **משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5** *
* **דוא"ל: office@etzion.org.il** *
* * * * *
* **לביטול רישום לשיעור:** *
* **<http://etzion.org.il/vbm/unsubscribe.php>** *
* * * * *